

№ 9/7, « 25 » листопада 2019 р.

Прем'єр-міністру України
Гройсману В.Б.

01008, м. Київ,

вул. Грушевського, 12/2

Шановний Володимире Борисовичу!

Нотаріальна спільнота України в особі Нотаріальної палати України (далі – НПУ), яка є самоврядною організацією та об'єднує всіх нотаріусів України, висловлює Вам свою глибоку повагу та звертається до Вас як до голови Кабінету Міністрів України, вищого органу виконавчої влади в державі, з приводу ситуації, яка склалася в державі щодо процесів, які спрямовані на руйнацію системи нотаріату України та є загрозою існуванню інституту власності і національній безпеці України, а саме:

- планомірне зменшення чисельності державного нотаріату та значне зниження фінансування його утримання;

- створення у сфері державної реєстрації системи безапеляційного контролю та застосування санкцій (за відсутності чітких критеріїв порушень) до нотаріуса як державного реєстратора;

- неодноразові спроби створення «квазінотаріату» з метою надання права вчиняти нотаріальні дії та здійснювати державну реєстрацію «уповноваженим особам».

Поряд з цим, публічно поширюється негативна інформація щодо діяльності усієї системи нотаріату в Україні.

Критичною межею стали підзаконні нормативно-правові акти: Постанова Кабінету Міністрів України від 24.10.2018 № 860 «Про реалізацію експериментального проекту у сферах державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень і державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань» (далі – Постанова № 860) та наказ Міністерства юстиції України від 29.12.2018 № 4146/5 «Про

затвердження Змін до деяких наказів Міністерства юстиції України» (далі – Наказ № 4146/5).

Вказаними Постановою № 860 та Наказом № 4146/5 встановлено процедуру визначення професійної компетентності осіб, які мають намір здійснювати функції державного реєстратора прав на нерухоме майно та/або державного реєстратора юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань.

Водночас, вимоги цих нормативно-правових актів безпідставно поширюються на нотаріусів, які уже автоматично є державними реєстраторами, але у разі тимчасового блокування доступу їм до Державних реєстрів зобов'язані додатково підтвердити свій професійний рівень, пройти анонімне тестування і отримати сертифікат про підтвердження професійної компетентності у відповідній сфері державної реєстрації.

Враховуючи той факт, що чинні закони у сферах державної реєстрації не передбачають для нотаріусів як державних реєстраторів жодних кваліфікаційних вимог (зокрема, необхідності підтвердження професійної компетентності), вказаний підхід суперечить положенням статті 92 Конституції України, згідно з якою організація діяльності нотаріату регулюється законами, а не підзаконними актами.

Більше того, вказані нормативно-правові акти **обмежують нотаріуса у здійсненні нотаріальної діяльності в повному обсязі та відкривають можливості для Міністерства юстиції та його територіальних органів контролювати діяльність нотаріусів та керувати ними «в ручному режимі».**

Також положення вказаних актів у разі їх застосування щодо нотаріусів призводитимуть до порушення майнових прав нотаріусів в розумінні ЄСПЛ, а також порушення принципів належного урядування, встановлених Європейським Союзом, курс на вступ до якого нещодавно було закріплено в Конституції України.

ЄСПЛ у своїх рішеннях окрім класичних об'єктів включає до «концепції майна» у розумінні ст. 1 Першого Протоколу до Конвенції також і **прибутки, право займатися професійною діяльністю, правомірні очікування (законні сподівання)**. При цьому найважливіша вимога статті 1 Першого протоколу до Конвенції щодо користування майном та майновими правами полягає в тому, що **будь-яке втручання публічних органів у мирне володіння майном повинно бути законним, тобто відповідати**

положенням законодавства, принципам верховенства права та пропорційності втручання в здійснення майнових прав.

Принцип «належного урядування» передбачає, що якщо справа впливає на майнові права, державні органи повинні діяти вчасно та в належний і якомога послідовніший спосіб. Державні органи, які не впроваджують або не дотримуються своїх власних процедур, не повинні мати можливість отримувати вигоду від своїх протиправних дій або уникати виконання своїх обов'язків. Іншими словами, потреба виправити минулу «помилку» не повинна непропорційним чином втручатися в нове право, набуте особою, яка покладалася на легітимність добросовісних дій державного органу. Водночас згідно з концепцією «принципу належного урядування «ризик будь-якої помилки державного органу повинен покладатися на саму державу, а помилки не можуть виправлятися за рахунок осіб, яких вони стосуються».

В даному випадку, як зазначає ЄСПЛ, помилки держави не можуть виправлятися за рахунок осіб, яких вони стосуються, а отже, **вимагання Міністерством юстиції України від нотаріусів складення будь-яких додаткових іспитів та отримання будь-яких додаткових сертифікатів про підтвердження професійної компетентності у відповідній сфері державної реєстрації, які здійснювали свою професійну діяльність та доступ до Державних реєстрів яким було заблоковано завдяки «неналежному урядуванню» держави, є свавільним позбавленням «мирного володіння майном», що порушує статтю 1 Першого протоколу до Конвенції.**

Впевнені, що положення Постанови № 860 та Наказу № 4146/5 в частині обов'язку нотаріуса додатково підтверджувати професійну компетентність суперечать чинному законодавству, а також грубо порушують професійні права нотаріуса та законні інтереси фізичних та юридичних осіб, які звертаються до нього як до державного реєстратора.

Окрім того, ці акти містять значні **корупційні ризики**, які пов'язані з:

- 1) відсутністю процедури формування комісії, яка проводить автоматизоване анонімне тестування;
- 2) відсутністю затвердженого складу комісії;
- 3) відсутністю обов'язкової вимоги щодо включення до складу комісії представників професійних спільнот для забезпечення прозорості проходження автоматизованого анонімного тестування;
- 4) відсутністю чіткої процедури проведення автоматизованого анонімного тестування;

- 5) відсутністю затверджених тестових питань;
- 6) відсутністю порядку проведення фіксації результатів, які формуватимуться серверною частиною програмного забезпечення системи автоматизованого анонімного тестування (далі – система);
- 7) відсутністю переліку осіб, які уповноважені фіксувати порушення, що допускатимуться з боку тих осіб, які проходять тестування в аудиторії (списування, залишення залу аудиторії без представника органу, що фіксує результати тощо);
- 8) відсутністю переліку осіб, уповноважених попереджати та протидіяти зовнішньому втручанню в роботу системи та маніпулюванню даними з боку осіб, які розробили цю систему;
- 9) відсутністю вимог до осіб, які готують тестові завдання та визначають, які відповіді слід вважати правильними (стаж роботи у сфері реєстрації, кваліфікація, вимоги до освіти тощо).

Окрім корупційних ризиків, Постанова № 860 та Наказ № 4146/5 призведуть в майбутньому до унеможливлення доступу до професії великої кількості нотаріусів, а отже, буде підірвано весь цивільно-правовий обіг у державі.

Потрібно також наголосити на тому, що нотаріуси України, зважаючи на репутаційний аспект, завжди є сумлінними платниками податків та зборів, надходження від яких до державного бюджету є значущими.

Проте тягар адміністративного тиску на нотаріусів з боку регулятора нотаріальної діяльності настільки важкий в частині обмеження нотаріуса здійснювати професійну діяльність, що неминуче призведе до ситуації, за якої значно зменшаться реальні відрахування з доходу нотаріусів та відповідно – зменшаться надходження до державного бюджету України.

Володимире Борисовичу! Ситуація, що склалася, потребує Вашого особистого втручання та контролю, і вирішення згідно з національними інтересами.

Говорячи про пріоритет верховенства права у нашій державі, Нотаріальна палата України як єдина професійна самоврядна організація нотаріусів звертається до Вас з проханням сприяти у невідкладному розв'язанні наступних питань:

1. Забезпечити реформування нотаріату в Україні на основі системи нотаріату латинського типу та створення Е-нотаріату за безпосередньою участю Нотаріальної палати України; відмовитися від спроб створення «квазінотаріату» (надання права вчиняти нотаріальні дії та здійснювати державну реєстрацію «уповноваженим особам») та інших невважених кроків. Відновити належне фінансування державного нотаріату, забезпечити належну кількість державних нотаріусів у віддалених районах; відновити роботу державних нотаріальних контор, діяльність яких була припинена Міністерством юстиції України за останні п'ять років (ліквідовано більше 40 держнотконтор).

2. Негайно реформувати систему контролю в сфері державної реєстрації, протягом 2-х тижнів запровадити конкретні критерії для здійснення моніторингу реєстраційних дій та диференціацію відповідальності (санкцій) за порушення в сфері державної реєстрації, а також розмежувати види відповідальності в залежності від відповідного виду порушення, допущеного нотаріусом або державним реєстратором (постанова КМУ № 990). Негайно припинити застосування тимчасового блокування доступу нотаріусів до державних реєстрів за технічні помилки та недоліки програмного забезпечення державних реєстрів, в результаті яких не порушуються права громадян їх законні права та інтереси. Забезпечити участь громадськості в процесі розгляду скарг у сфері державної реєстрації; запровадити прозорі механізми, які забезпечуватимуть процесуальні права скажників, суб'єктів оскарження в процесі розгляду скарг у сфері державної реєстрації (постанови КМУ № 1128, № 990).

3. Відмовитися від запроваджених незаконних форм фактичної переекзаменації на право займатися нотаріальною діяльністю шляхом підтвердження професійної компетентності у сферах державної реєстрації (постанова КМУ № 860), які містять значні корупційні ризики при їх здійсненні, та скасувати незаконний наказ Мін'юсту від 29.12.2018 № 4146/5. Негайно поновити доступ до державних реєстрів нотаріусам, строк тимчасового блокування доступу у яких минув, без вимоги проходження ними незаконного автоматизованого анонімного тестування та отримання сертифікатів.

4. Невідкладно (протягом тижня) створити робочу групу для розробки змін до нормативних актів КМУ щодо виконання даних вимог. До складу робочої групи залучити представників Нотаріальної палати України.

Залучати Нотаріальну палату України згідно статті 16 Закону України «Про нотаріат» до розробки будь-яких нормативно-правових актів, що стосуються професійної діяльності нотаріусів, обов'язково проводити їх громадське обговорення.

5. Звільнити з посади Першого заступника Міністра юстиції України Олену Сукманову, яка довгий час була профільним заступником Міністра юстиції України з питань державної реєстрації та нотаріату, та своїми діями спричинила професійну кризу, загострила ситуацію шляхом підписання незаконного наказу № 4146/5; звільнити з посади нині діючого профільного заступника Міністра юстиції України Ірину Садовську, яка також брала активну участь у вищевказаних нищівних для нотаріату та незаконних проектах, і які обидві допускають неетичні висловлювання щодо нотаріату в ЗМІ та соціальних мережах.

На підтвердження вимог нотаріальної спільноти України додаємо **Резолюцію акції мирного протесту нотаріусів «Нотаріат проти корупційних та рейдерських схем» від 25 лютого 2019 року.**

Сподіваємося на розуміння і Вашу підтримку!

Президент НПУ

Марченко В.М.

РЕЗОЛЮЦІЯ
акції мирного протесту нотаріусів
«Нотаріат проти корупційних та рейдерських схем»
25 лютого 2019 року, м. Київ

Учасники акції вимагають від Кабінету Міністрів України:

1. Забезпечити реформування нотаріату в Україні на основі системи нотаріату латинського типу та створення Е-нотаріату за безпосередньою участю Нотаріальної палати України; відмовитися від спроб створення «квазінотаріату» (надання права вчиняти нотаріальні дії та здійснювати державну реєстрацію «уповноваженим особам») та інших невиважених кроків. Відновити належне фінансування державного нотаріату, забезпечити належну кількість державних нотаріусів у віддалених районах; відновити роботу державних нотаріальних контор, діяльність яких була припинена Міністерством юстиції України за останні п'ять років (ліквідовано більше 40 держнотконтор).
2. Негайно реформувати систему контролю в сфері державної реєстрації, протягом 2-х тижнів запровадити конкретні критерії для здійснення моніторингу реєстраційних дій та диференціацію відповідальності (санкцій) за порушення в сфері державної реєстрації, а також розмежувати види відповідальності в залежності від відповідного виду порушення, допущеного нотаріусом або державним реєстратором (постанова КМУ № 990). Негайно припинити застосування тимчасового блокування доступу нотаріусів до державних реєстрів за технічні помилки та недоліки програмного забезпечення державних реєстрів, в результаті яких не порушуються права громадян їх законні права та інтереси. Забезпечити участь громадськості в процесі розгляду скарг у сфері державної реєстрації; запровадити прозорі механізми, які забезпечуватимуть процесуальні права скаржників, суб'єктів оскарження в процесі розгляду скарг у сфері державної реєстрації (постанови КМУ № 1128, № 990).

3. Відмовитися від запроваджених незаконних форм фактичної переекзаменації на право займатися нотаріальною діяльністю шляхом підтвердження професійної компетентності у сферах державної реєстрації (постанова КМУ № 860), які містять значні корупційні ризики при їх здійсненні, та скасувати незаконний наказ Мін'юсту від 29.12.2018 № 4146/5. негайно поновити доступ до державних реєстрів нотаріусам, строк тимчасового блокування доступу у яких минув, без вимоги проходження ними незаконного автоматизованого анонімного тестування та отримання сертифікатів.

4. Невідкладно (протягом тижня) створити робочу групу для розробки змін до нормативних актів КМУ щодо виконання даних вимог. До складу робочої групи залучити представників Нотаріальної палати України. Залучити Нотаріальну палату України згідно статті 16 Закону України «Про нотаріат» до розробки будь-яких нормативно-правових актів, що стосуються професійної діяльності нотаріусів, обов'язково проводити їх громадське обговорення.

5. Звільнити з займаних посад посадових осіб Міністерства юстиції України, які відповідальні за кризовий стан державної політики в сферах державної реєстрації та нотаріату, а саме:

- Першого заступника Міністра юстиції України Олену Сукманову;
- заступника Міністра юстиції України з питань державної реєстрації Ірину Садовську.